

LÁSKA JE CIT, KTORÝ ČASTO POPIERA LOGIKU

PROJEKT IDEÁLNA MANŽELKA

GRAEME SIMSION

PROJEKT IDEÁLNÁ MANŽELKA

PROJEKT IDEÁLNÁ MANŽELKA

GRAEME SIMSION

FORTUNA

Original title: Graeme Simsion: THE ROSIE PROJECT

Copyright © 2013 by Graeme Simsion

First Published in Australia

by The Text Publishing Company Pty Ltd, 2013

Cover design and illustration: W. H. Chong

Slovak edition © Fortuna Libri, Bratislava 2013

Translation © Adriana Oravcová, 2013

Vydalo vydavateľstvo Fortuna Libri v edícii Fortuna Litera.

www.fortunalibri.sk

Redakčná a jazyková úprava Táňa Macháčová

Zodpovedná redaktorka Anna Kališková

Prvé vydanie

Všetky práva vyhradené.

Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov ani rozširovať akýmkoľvek spôsobom, či už elektronicky, mechanicky, fotografickou reprodukciou, alebo inými prostriedkami, bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ISBN 978-80-8142-252-2

Venujem Rodovi a Lynette.

1

MOŽNO SOM NAŠIEL RIEŠENIE PROBLÉMU, AKO NÁJSŤ SPRÁVNU ženu. Podobne ako v prípade mnohých prevratných vedeckých objavov, spätne sa mi odpoveď zdá veľmi jednoduchá. Keby však nedošlo k sérii nepredvídaných udalostí, myslím, že by som na to nikdy nebol prišiel.

Celé sa to začalo tým, že Gene trval na tom, aby som zaňho vzal prednášku na tému Aspergerovho syndrómu. Načasovanie bolo mimoriadne nevhodné. Prípravu som mohol spojiť s konzumáciou obeda, ale v stanovený večer som si vyhradil deväťdesiatštyri minút na upratovanie kúpeľne. Mal som teda na výber tri možnosti.

1. Upratať kúpeľňu po prednáške, čo by malo za následok deficit spánku a z toho vyplývajúce zníženie duševnej a fyzickej výkonnosti.
2. Odložiť upratovanie na nasledujúci utorok, čo by malo za následok osemdňové obdobie zníženej hygieny a z toho vyplývajúce riziko ochorenia.

3. Odmietnuť prednášať, čo by malo za následok naštربة- nie priateľstva s Genom.

Svoju dilemu som predostrel Genovi, ktorý mal ako zvyčajne alternatívne riešenie.

„Don, zaplatím niekomu, aby ti upratal kúpeľňu.“

Vysvetlil som mu – opakovane – že, všetky upratovačky so svetlou výnimkou Maďarky s krátkou sukňou sú nedôsledné. Žena s krátkou sukňou, ktorá upratovala u Gena, po nejakom probléme s Genom a Claudiou zmizla.

„Dám ti číslo na Evin mobil, ale určite nespomínaj moje meno.“

„A čo ak sa opýta? Ako jej mám zavolať bez toho, aby som ťa spomenul?“

„Len jej povedz, že voláš preto, lebo je jediná upratovačka, ktorá to robí poriadne. A ak ma spomenie, nereaguj na to.“

Bol to vynikajúci záver, a zároveň ilustrácia Genovej schopnosti nájsť riešenie sociálnych problémov. Eva sa poteší, že jej zručnosti sa dočkali uznania a možno bude vhodná aj ako stála pracovná sila, čím sa mi v harmonograme uvoľní približne tristošestnásť minút týždenne.

Komplikácie s Genovou prednáškou nastali po tom, čo sa mu naskytla príležitosť sexuálne sa zblížiť s čilskou vedkyňou, ktorá prišla na konferenciu do Melbournu. Genov projekt je vyskúšať sex so ženami toľkých národností, ako je to len možné. Ako profesora psychológie ho mimoriadne zaujíma sexuálna príťažlivosť medzi pohlaviami, ktorá je podľa neho do značnej miery genetiky podmienená.

Toto presvedčenie vyplýva z Genových doterajších skúseností genetika. Šesťdesiatosem dní po tom, čo ma ako čerstvého absolventa doktorandského štúdia prijal za výskumného pracovníka,

ho vymenovali za vedúceho katedry psychológie, čo je nanajvýš diskutabilná pozícia, od ktorej sa očakáva, že pomôže etablovať univerzitu ako vedúcu silu v evolučnej psychológii a zvýši jej spoločenskú prestíž.

V čase, keď sme súčasne pracovali na katedre genetiky, viedli sme nespočetné zaujímavé diskusie, ktoré pokračovali aj po zmene jeho postavenia. Priateľstvo na tejto úrovni by mi vyhovovalo aj ďalej, no Gene ma pozval na večeru k nim domov a podnikol aj iné priateľské rituály, vďaka čomu dostal náš vzťah spoločenský rozmer. Aj jeho žena Claudia, ktorá je klinická psychologička, je teraz mojou priateľkou. Takže celkovo mám dvoch priateľov.

Gene a Claudia sa istý čas pokúšali pomôcť mi nájsť si správnu ženu. Ich prístup bol, nanešťastie, založený na tradičnom modeli randenia, ktorý som zavrhol na základe toho, že pravdepodobnosť úspechu nebola úmerná vynaloženému úsiliu a negatívnym skúsenostiam. Mám tridsaťdeväť rokov, som vysoký, zdravý a inteligentný, mám pomerne vysoké spoločenské postavenie a ako profesor na univerzite nadpriemerný príjem. Logicky by som mal priťahovať širokú škálu žien. Vo zvieracej ríši by som bol úspešný ako alfa samec.

Je však na mne niečo, čo ženy odrádza. Vždy som ťažko nadväzoval priateľstvá a mám pocit, že nedostatky, ktoré zapríčinili tento problém, ovplyvnili aj moje pokusy o romantický vzťah. Katastrofa s marhuľovou zmrzlinou je dobrým príkladom.

Claudia ma predstavila jednej zo svojich početných priateľiek. Elizabeth bola veľmi inteligentná počítačová expertka s poruchou zraku, ktorý korigovali okuliare. Spomínam okuliare, pretože Claudia mi ukázala fotografiu a spýtala sa, či mi neprekážajú. Neuveriteľná otázka!

Od psychologičky! Posudzujúc vhodnosť Elizabeth ako mojej potenciálnej partnerky – ženy, ktorá by mi poskytovala intelek-

tuálnu stimuláciu, rád by som s ňou trávil čas, dokonca by som si s ňou možno založil aj rodinu – Claudiu zaujímalo predovšetkým to, ako zareagujem na Elizabethin výber rámu okuliarov, ktorý si pravdepodobne ani nezvolila sama, ale prijala radu od optičky. V takomto svete musím žiť! Potom mi Claudia povedala, akoby to mal byť problém: „Má veľmi pevné zásady.“

„Sú vedecky podložené?“

„Myslím, že áno,“ odvetila Claudia.

Výborne. Mohla rovno opísať mňa.

Stretli sme sa v thajskej reštaurácii. Reštaurácie sú mínové polia pre spoločenských neohrabancov. Bol som nervózny ako vždy v podobných situáciách. Začalo sa to veľmi dobre, pretože obaja sme prišli podľa dohody presne o siedmej. Zlá synchronizácia je obrovská strata času.

Konzumácia jedla prebehla bez toho, aby ma Elizabeth kritizovala za nejaký spoločenský prešlap. Je ťažké viesť konverzáciu a zároveň dávať pozor, či sa dívate na správnu časť tela, ale ja som sa zadíval na jej oči za okuliarmi, ako mi to odporúčal Gene. Spôsobilo to mierne nepresnosti pri procese jedenia, čo si očividne nevšimla. Naopak, mali sme veľmi plodný rozhovor o simulovaných algoritmoch. Bola taká zaujímavá! Už som predvídal možnosť trvalého vzťahu.

Čašník priniesol dezertné menu a Elizabeth povedala: „Nemám rada ázijské dezerty.“

Rozhodne to bolo chybné zovšeobecnenie, vyplývajúce z obmedzenej skúsenosti. Zrejme som mal zachytiť varovný signál, no poskytlo mi to možnosť, aby som podal kreatívny návrh. „Mohli by sme si dať zmrzlinu na druhej strane ulice.“

„Výborný nápad. Ak majú marhuľovú.“

Usúdil som, že postupujem dobre, a ani mi nenapadlo, že práve výber zmrzliny by mohol byť problém. Mýlil som sa. V stán-

ku so zmrzlinou mali širokú ponuku, ale minula sa im zásoba marhuľovej. Objednal som si dvojité porciu čokoládovej s čili a pelendrekovej a požiadal som Elizabeth, aby si vybrala nejakú inú.

„Ak nemajú marhuľovú, nechcem nič.“

Nemohol som tomu uveriť. Všetky zmrzliny chutia vďaka podchladeniu chuťových buniek v podstate rovnako. Platí to najmä pre ovocné zmrzliny. Navrhol som mangovú.

„Nie, ďakujem. Nebudem.“

Dosť podrobne som jej vysvetlil fyziológiu podchladenia chuťových buniek. Predpovedal som, že ak kúpim mangovú a broskyňovú zmrzlinu, nebude ich vedieť rozoznať. V konečnom dôsledku budú obe chutiť ako marhuľová.

„Každá je úplne iná,“ povedala. „Ak neviete rozoznať mango od broskyne, je to váš problém.“

Túto jednoduchú objektívnu rozdielnosť názorov sme mohli rýchlo vyriešiť pomocou experimentu. Objednal som najmenšiu porciu z každej príchute. Kým ich obsluha pripravila a ja som sa obrátil na Elizabeth, aby pred experimentom zavrela oči, už bola preč. Len toľko k termínu *vedecky podložený*. A k počítačovej „expertke“.

Neskôr mi Claudia povedala, že experiment som mal zastaviť skôr, ako Elizabeth odišla. Zrejme áno. Lenže v ktorom bode? Kde som mal vidieť signál? Takéto jemnosti nedokážem rozlíšiť. Takisto nedokážem pochopiť, prečo by zvýšená vnímavosť na nejasné narážky o zmrzlinovej chuti mala byť nevyhnutnou podmienkou, aby som sa stal niečím partnerom. Je celkom rozumné predpokladať, že niektoré ženy to nevyžadujú. Nanešťastie, proces nájsť ich je neuveriteľne neefektívny. Katastrofa s marhuľovou zmrzlinou ma pripravila o celý večer života a jej jediným prínosom boli informácie o simulácii algoritmov.

Na rešerš a prípravu prednášky o Aspergerovom syndróme mi stačili dve obedňajšie prestávky, pričom som sa vďaka wi-fi pripojeniu v kaviarni lekárskej knižnice nemusel vzdať prísunu živín. Nemal som ani základné poznatky o poruchách v rámci autistického spektra, keďže nesúvisia s mojou špecializáciou. Táto téma ma fascinovala. Zdalo sa mi vhodné zamerať sa na genetické aspekty tohto syndrómu, ktoré moji poslucháči nemusia poznať. Väčšina chorôb má nejaký základ v našej DNA, hoci v mnohých prípadoch si to ešte vyžaduje výskum. Moja práca sa týka genetickej predispozície na cirhózu pečene. Veľkú časť svojho pracovného času venujem opíjaniu pokusných myší.

Prirodzene, knihy a vedecké štúdie opisovali symptómy Aspergerovho syndrómu a ja som dospel k predbežnému záveru, že väčšinou ide o rôzne spôsoby fungovania ľudského mozgu, ktoré sú nevhodne označované za chorobné, lebo nezodpovedajú normám – vykonštruovaným spoločenským normám –, odrážajúcim najčastejšie formy ľudského správania a nie celé jeho spektrum.

Prednáška sa mala konať o 19.00 v jednej z predmestských škôl. Odhadol som, že cesta bicyklom mi potrvá dvanásť minút, a rezervoval som si tri minúty na spustenie počítača a pripojenie k projektoru.

Prišiel som podľa plánu o 18.57, pričom dvadsaťsedem minút predtým som vpustil do bytu Evu, upratovačku s krátkou sukňou. Okolo dverí a v prednej časti triedy sa motalo približne dvadsaťpäť ľudí, no Julie, usporiadateľku, som okamžite spoznal podľa Genovho opisu: *blondínka s veľkými melónmi*. V skutočnosti jej prsia nepredstavovali viac ako jeden a pol štandardnej odchýlky od priemernej veľkosti zodpovedajúcej jej telesnej hmotnosti a ťažko by sa dali označiť za jej pozoruhodnú identifikačnú črtu. Bola to

skôr otázka vyzdvihnutia a odhalenia spôsobená jej výberom ob-
lečenia, ktoré sa javilo úžasne praktické na horúci januárový
večer.

Zrejme som si pridlho overoval jej totožnosť, pretože sa na
mňa zvláštne pozrela.

„Vy ste určite Julie,“ povedal som.

„Môžem vám nejako pomôcť?“

Dobrá otázka. Praktická osoba. „Áno. Nasmerujte ma k pre-
pojovaciemu káblu. Prosím.“

„Ach,“ povedala. „Vy ste určite profesor Tillman. Som veľmi
rada, že ste mohli prísť.“

Natiahla ku mne ruku, ale kývol som, že to nie je nutné. „Pre-
pojovací kábel, prosím. Je 18.58.“

„Len pokojne,“ namietla. „Nikdy nezačíname skôr ako o 19.15.
Dáte si kávu?“

Prečo si ľudia tak málo vážia čas iných? Teraz sa nevyhnem
nezáväznej konverzácii. Mohol som zostať doma o pätnásť minút
dlhšie a trénovať aikido.

Moja pozornosť bola upriamená na Julie a obrazovku v pred-
nej časti miestnosti. Obzrel som sa a zrazu som zistil, že som
prehliadol devätnásť ľudí. Boli to deti, z väčšej časti mužského
pohlavia, a sedeli za stolmi. Pravdepodobne obeť Aspergerovho
syndrómu. Takmer všetka literatúra sa zameriava na deti.

Napriek svojmu zdravotnému hendikepu využívali voľný čas
lepšie ako ich rodičia, ktorí bezúčelne trkotali. Väčšina detí sa ve-
novala svojim prenosným počítačom. Tipoval som, že môžu mať
osem až trinásť rokov. Dúfal som, že v škole na hodinách odbor-
ných predmetov dávali pozor, pretože môj materiál si vyžadoval
pracovnú znalosť organickej chémie a štruktúry DNA.

Vtom som si uvedomil, že som neodpovedal na otázku o káve.

„Nie.“

Keďže som odvetil so značným oneskorením, Julie zabudla znenie otázky. „Nedám si kávu,“ vysvetlil som jej. „Nikdy nepijem kávu po 15.48. Bráni to spánku. Kofeín má polčas rozpadu tri až štyri hodiny, takže je nezodpovedné podávať kávu o devätnástej hodine, pokiaľ neplánujete zostať hore po polnoci. Čo neumožňuje dostatočný spánok, ak máte bežné zamestnanie.“ Snažil som sa využiť čas čakania poskytnutím praktickej rady, ale zdalo sa, že Julie dáva prednosť malichernostiam.

„Je Gene v poriadku?“ spýtala sa. Zrejme to bola obmena jednej z najbežnejších komunikačných fráz typu *Ako sa máte?*

„Má sa dobre, ďakujem,“ odvetil som, prispôbiac konvenčnú odpoveď tretej osobe singuláru.

„Ach, myslela som si, že je chorý.“

„Gene je absolútne zdravý, iba má šesť kilogramov nadváhy. Ráno sme si boli zabehať. Dnes večer má rande a keby bol chorý, nemohol by ísť von.“

Na Julie to neurobilo nijaký dojem, a keď som spätne hodnotil našu konverzáciu, uvedomil som si, že Gene jej asi klamal, keď uvádzal dôvod, prečo nemôže prísť na prednášku. Urobil to zrejme preto, aby ju ochránil pred pocitom, že jej prednáška preňho nie je dôležitá, a aby ospravedlnil fakt, že namiesto seba ako náhradníka posielal menej prestížneho prednášateľa. Je takmer nemožné analyzovať takúto zložitú situáciu zahrňujúcu klamstvo a predpokladanú emocionálnu reakciu druhej osoby a potom si pripraviť vlastné prijateľné klamstvo, zatiaľ čo niekto čaká na vašu odpoveď. A presne to ľudia od vás očakávajú.

Napokon som zapol svoj počítač a konečne sme začali, *o osemnásť minút neskôr*. Budem musieť hovoriť o štyridsaťtri percent rýchlejšie, aby som skončil podľa plánu o 20.00 – čo je prakticky neuskutočniteľný cieľ. Skončíme neskôr a môj plán na zvyšok večera je zmarený.

2

SVOJU PREDNÁŠKU SOM NAZVAL *GENETICKÉ PREKURZORY PORÚCH v rámci autistického spektra* a pripojil som niekoľko vynikajúcich obrázkov štruktúr DNA. Hovoril som len deväť minút, trochu rýchlejšie ako zvyčajne, aby som vykompenzoval stratený čas, keď ma Julie prerušila.

„Profesor Tillman, väčšina z nás tu nie sme vedci, možno by ste mohli byť menej odborný.“ Takáto vec ma vie neuveriteľne otráviť. Ľudia vám vedia vymenovať predpokladané vlastnosti človeka narodeného v znamení Blížencov alebo Býka, sú ochotní stráviť päť dní sledovaním kriketového zápasu, ale nevedia si nájsť čas na to, aby sa dozvedeli podstatu toho, z čoho ako ľudské bytosti pozostávajú.

Nedal som sa vyviesť z konceptu a pokračoval som vo svojej prednáške tak, ako som si ju pôvodne pripravil. Už som nemal čas čokoľvek meniť a niektorí poslucháči boli určite dosť informovaní na to, aby mi rozumeli.

Nemýlil som sa. Zdvihla sa ruka chlapca, asi dvanásťročného.

„Podľa vás teda pravdepodobne nejde o jeden genetický znak, ale výsledný prejav závisí od špecifickej kombinácie viacerých génov. Správne?“

Presne. „Plus vplyvy prostredia. Je to podobné ako pri bipolárnej poruche, ktorá...“

Julie opäť zasiahla: „Teda, pre nás negéniov, myslím, že profesor Tillman nám pripomína, že s aspergerom sa človek už narodí. Nikto tomu nie je na vine.“

Vydesilo ma použitie slova *vina* s jeho negatívnou konotáciou, navyše, ak ho použila osoba s istou oficiálnou autoritou. Upustil som od svojho rozhodnutia, že sa neodkloním od genetickej problematiky. Nepochybne to v mojom podvedomí vrelo, v dôsledku čoho som zrejme zvýšil hlas.

„Vina! Asperger nie je ničia vina! Je to odchýlka. Ide o potenciálne veľkú výhodu. Aspergerov syndróm sa spája s dobrou organizáciou činností, so schopnosťou sústrediť sa, s inovatívnym myslením a racionálnym odstupom.“

Vzadu v miestnosti zdvihla ruku akási žena. Bol som sústredený na diskusiu a dopustil som sa drobného spoločenského prešľapu, ktorý som rýchlo napravil.

„Tá tučná pani – obézna pani – tam vzadu?“

Odmlčala sa a poobzerala sa po miestnosti, no potom pokračovala: „Racionálny odstup – je to eufemizmus na nedostatok emócií?“

„Synonymum,“ odvetil som. „Emócie môžu spôsobiť vážne problémy.“

Usúdil som, že by bolo užitočné uviesť nejaký príklad vychádzajúci z príbehu, v ktorom by emočné správanie malo katastrofálne následky.

„Predstavte si,“ začal som, „že sa skrývate v pivnici. Vás a vašich priateľov hľadá nepriateľ. Všetci musia byť absolútne ticho,

ale je tam dieťa, ktoré plače.“ Pokúsil som sa o názornú imitáciu tejto skutočnosti tak, ako by to bol urobil Gene, aby príbeh vyznel presvedčivejšie. „Uááá.“ Urobil som dramatickú prestávku. „Máte zbraň.“

Všetky ruky sa zdvihli.

Keď som pokračoval, Julie prudko vstala. „S tlmičom. Blížia sa. Všetkých vás pozabíjajú. Čo urobíte? Dieťa plače...“

Decká sa nevedeli dočkať, aby mi odpovedali. Jedno vykričlo: „Zastreľte dieťa!“ Čoskoro už všetky kričali: „Zastreľte dieťa, zastreľte dieťa!“

Chlapec, ktorý mi položil otázku o genetike, zvolal: „Zastreľte nepriateľa!“ A ďalší dodal: „Zaútočte na nich!“

Návrhy sa len tak sypali.

„Použijete dieťa ako návnadu!“

„Koľko máme zbraní?“

„Zapchajte mu ústa.“

„Ako dlho vydrží bez vzduchu?“

Ako som očakával, všetky návrhy prišli od detí „trpiacich“ aspergerom. Rodičia nemali žiadne konštruktívne návrhy, niektorí sa dokonca pokúšali kreativitu svojich detí potlačiť.

Zdvihol som obe ruky. „Náš čas vypršal. Výborná práca! Všetky racionálne návrhy podali aspíci. Všetci ostatní preukázali neschopnosť akcie spôsobenú emóciami.“

Jeden chlapec zvolal: „Aspíci sú králi!“ Všimol som si túto skratku v literatúre, ale zdalo sa, že deti ju ešte nepoznajú. Zrejme sa im zapáčila, lebo čoskoro už stáli na stoličkách a potom aj na stoloch, víťazne dvíhali päste a skandovali: „Aspíci sú králi!“ Podľa toho, čo som sa dočítal v odbornej literatúre, deťom s Aspergerovým syndrómom často chýba sebedomie v sociálnych situáciách. To, že úspešne zvládli riešenie problému, im poskytlo dočasnú náplasť, ale ich rodičia im opäť neposkytli pozitívnu spätnú

väzbu, kričali na ne a v niekoľkých prípadoch sa ich pokúšali stiahnuť zo stolov. Zjavne im viac záležalo na spoločenských konvenciách ako na tom, že ich deti robia pokrok.

Mal som pocit, že som dosť jasne demonštroval pravdivosť svojich slov, a Julie už nepovažovala za potrebné pokračovať v prednáške o genetike. Zdalo sa, že rodičia sa hlboko zamýšľajú nad tým, čo sa ich deti práve naučili, a odchádzali bez toho, že by mali na mňa nejaké ďalšie otázky. Bolo len 19.43. Vynikajúci výsledok.

Kým som zatváral notebook, Julie vyprskla do smiechu.

„Ach, môj ty bože,“ povedala. „Potrebujem drink.“

Nebol som si istý, prečo sa delí o túto informáciu s niekým, koho pozná len štyridsaťšesť minút. Aj ja som mal v úmysle skonsumovať po návrate domov nejaký alkohol, ale nevidel som dôvod, prečo by som o tom mal informovať Julie.

„Viete, nikdy nepoužívame výraz aspíci,“ pokračovala. „Nechceme, aby si mysleli, že ide o nejaký klub.“ Ďalšia negatívna poznámka od niekoho, kto bol podľa všetkého platený za to, aby pomáhal a povzbudzoval.

„Ako homosexualita?“ spýtal som sa.

„Správne,“ odvetila, „ale je v tom rozdiel. Ak sa nezmenia, nebudú mať ozajstné vzťahy. Nikdy nebudú mať partnerov.“ Bol to prijateľný dôvod, ktorému som rozumel vzhľadom na moje ťažkosti v tejto oblasti. No Julie zmenila tému. „Tvrдите však, že sú veci, užitočné veci, v ktorých sú lepší ako... neaspíci? Okrem zabíjania malých detí.“

„Pravdaže.“ Čudoval som sa, ako je možné, že si niekto, kto sa podieľa na výchove ľudí s nezvyčajnými vlastnosťami, neuvedomuje trhovú hodnotu takýchto vlastností. „V Dánsku je spoločnosť, ktorá verbuje aspíkov na testovanie počítačových aplikácií.“

„To som nevedela,“ odvetila Julie. „Skutočne mi ukazujete odlišný uhol pohľadu.“ Niekoľko minút ma pozorovala. „Máte čas na pohárik?“ A potom mi položila ruku na plece.

Automaticky som sa mykol. Rozhodne to bol nemiestny kontakt. Keby som urobil to isté nejakej žene ja, určite by bol z toho problém. Možno by na mňa podala sťažnosť za sexuálne obťažovanie dekanke, čo by mohlo mať následky na moju kariéru. Samozrejme, *ju* za to nikto kritizovať nebude.

„Žiaľ, mám už iný program.“

„Žiadna flexibilita?“

„Rozhodne nie.“ Po tom, čo som úspešne dohnal stratený čas, nemienil som znovu vrhnúť svoj život do chaosu.

Prv než som stretol Gena a Claudiu, mal som dvoch iných priateľov. Prvou priateľkou bola moja staršia sestra. Hoci bola učiteľkou matematiky, mala len malý záujem o napredovanie v tejto oblasti. Bývala však neďaleko a navštevovala ma dvakrát do týždňa a niekedy aj náhodne. Spolu sme jedávali a debatovali o hlúpostiach, ako boli napríklad udalosti v živote našich príbuzných a sociálne interakcie s našimi kolegami. Raz do mesiaca sme sa odviezli do Sheppartonu na nedeľný obed s našimi rodičmi a s bratom. Sestra bola slobodná, pravdepodobne preto, lebo bola plachá a nie konvenčne atraktívna. Vinou hrubej a neospravedliteľnej neschopnosti lekárov je dnes mŕtva.

Druhou mojou priateľkou bola Lily a priateľstvo s ňou sa prelínalo s obdobím priateľstva s Genom a Claudiu. Nasťahovala sa do bytu nado mnou po tom, čo jej manžel pre demenciu umiestnili v opatrovateľskom ústave. Pre problémy s kolenom, sťaženými obezitou, nebola schopná prejsť viac ako pár krokov, no bola mi-

moriadne inteligentná a ja som ju začal pravidelne navštevovať. Nemala formálne vzdelanie, keďže sa venovala tradičnej úlohe ženy v domácnosti. Považujem to za neodpustiteľné plytvanie talentom – zvlášť preto, lebo potomkovia jej túto starostlivosť neodplatili. Zaujímala sa o moju prácu, a tak sme začali projekt s názvom *Lily sa učí genetiku*, ktorý nás oboch fascinoval.

Lily pravidelne prichádzala ku mne na večeru, pretože je ekonomicky oveľa výhodnejšie variť jedno jedlo pre dvoch ako dve jedlá osobitne. Každú nedeľu o tretej popoludní sme zašli navštíviť jej manžela do opatrovateľského ústavu, ktorý je vzdialený 7,3 kilometra. Dokázal som spojiť prechádzku dlhú 14,6 kilometra, tlačiac pred sebou invalidný vozík, so zaujímavým rozhovorom o genetike. Kým sa zhovárala so svojim manželom, ktorého úroveň chápania bolo ťažké určiť, ale rozhodne bola nízka, čítal som.

Lily dostala meno po rastline, ktorá kvitne v čase jej narodenín, čo je 28. august. Na každé narodeniny jej manžel daroval ľalie, a ona to považovala za veľmi romantické.

Postažovala sa mi, že sa blížia jej narodeniny a bude to prvý raz za päťdesiatšesť rokov, keď sa tento symbolický akt neuskutoční. Riešenie bolo jednoduché, a keď som ju dotlačil na vozíčku do svojho bytu na večeru v deň jej sedemdesiatych ôsmych narodenín, kúpil som veľké množstvo kvetov, aby som jej ich podaroval.

Okamžite spoznala ich vôňu a rozplakala sa. Myslel som, že som urobil strašnú chybu, ale vysvetlila mi, že jej slzy sú symptómom šťastia. Zapôsobila na ňu aj čokoládová torta, ktorú som pripravil, ale už v slabšej miere.

Počas jedla vyslovila neuveriteľnú vetu: „Don, z vás raz bude úžasný manžel.“

Bolo to v takom rozpore s tým, ako ma ženy ustavične odmietali, že som na chvíľu onemel od úžasu. Potom som jej predložil fakty – rozpovedal som jej históriu svojich pokusov nájsť si part-

nerku, počnúc svojím predpokladom v detstve, že keď vyrastiem, tak sa ožením, a končiac mojou rezignáciou na túto skutočnosť, keď pribúdali dôkazy, že som ako partner nevhodný.

Mala jednoduché odôvodnenie: pre každého je niekto vhodný. Štatisticky vzaté, takmer iste mala pravdu. Nanešťastie, pravdepodobnosť, že práve ja nájdem takú osobu, bola mizivá. No v mozgu mi vyvolala nepokoj podobný matematickému problému, o ktorom vieme, že musí mať riešenie.

Ešte ďalšie dva roky po sebe sme na jej narodeniny zopakovali tento kvetinový rituál. Výsledok nebol taký dramatický ako prvý raz, ale kupoval som jej aj darčeky – knihy o genetike – a zdalo sa, že je šťastná. Povedala mi, že narodeniny sú odjakživa jej najobľúbenejší deň v roku. Predpokladal som, že tento názor je bežný u detí vzhľadom na to, že dostávajú darčeky, ale neočakával som ho u dospelého človeka.

Deväťdesiattri dní po tretej narodeninovej oslave sme putovali do opatrovateľského ústavu a debatovali sme o štúdiu z genetiky, ktorú Lily čítala v predchádzajúci deň, keď sa ukázalo, že si nepamätá niektoré zásadné body. V posledných týždňoch to nebolo prvý raz, čo mala defektnú pamäť. Okamžite som urobil odhad jej kognitívnych schopností. Diagnóza bola Alzheimerova choroba.

Jej intelektuálne schopnosti sa rýchlo zhoršovali a čoskoro sme už neboli schopní diskutovať o genetike. No naďalej sme spolu večerali a chodili do opatrovateľského ústavu. Lily teraz hovorila najmä o svojej minulosti, zameriavajúc sa na manžela a rodinu, a tak som si mohol utvoriť zovšeobecňujúci názor, aký je asi manželský život. Naďalej trvala na tom, že si nájdem vyhovujúcu partnerku a zažijem tolko šťastia, ako zažila v živote ona. Doplňujúci prieskum mi potvrdil, že Liline argumenty sú podložené dôkazmi: ženatí muži sú šťastnejší a žijú dlhšie.

Jedného dňa sa ma Lily opýtala: „Kedy budem mať zase narodeniny?“ Uvedomil som si, že stratila pojem o čase. Rozhodol som sa, že v záujme predlžovania jej šťastia je prijateľné, aby som jej klamal. Problém bol zaistiť zdroj ľalií mimo sezóny, ale mal som nečakaný úspech. Vedel som o genetikovi, ktorý pracoval na zmene a rozšírení obdobia kvitnutia rastlín pre komerčné účely. Predavačke v mojom kvetinárstve dodal zopár ľalií a my sme mali simulovanú narodeninovú oslavu. Túto procedúru som zopakoval zakaždým, keď sa Lily spýtala na svoje narodeniny.

Napokon sa ukázalo nevyhnutné, aby sa Lily pridala k svojmu manželovi v opatrovateľskom ústave, a postupne, ako jej slabla pamäť, oslavovali sme jej narodeniny čoraz častejšie, až som ju navštevoval denne. Predavačka kvetov mi poskytla špeciálnu vernostnú zľavu. Podľa počtu narodenín som vyrátal, že Lily dosiahla vek dvestosedem rokov, keď ma prestala poznať, a tristodevätnásť, keď prestala reagovať aj na ľalie a ja som ju prestal navštevovať.

Nepredpokladal som, že sa mi Julie ešte niekedy ozve. Ako zvyčajne, moje predpoklady o ľudskom správaní boli mylné. Dva dni po prednáške mi o 15.37 zazvonil telefón s neznámym číslom. Julie mi nechala odkaz, aby som jej zavolať späť, a tak som usúdil, že som si tam musel niečo zabudnúť.

Opäť som sa mýlil. Chcela pokračovať v našej debate o Aspergerovom syndróme. Potešilo ma, že moja prednáška na ňu tak zapôsobila. Navrhla, aby sme sa stretli na obede, čo nie je ideálne miesto na produktívnu debatu, ale keďže väčšinou obedujem sám, nebude ťažké naplánovať si to. Overovanie faktov však bola iná vec.

„Ktorá téma vás špeciálne zaujíma?“

„Ach,“ povedala, „myslela som si, že sa budeme zhovárať len tak, všeobecne... aby sme sa trochu spoznali.“

To mi pripadalo nejasné. „Potrebujem aspoň širší náznak hlavnej témy. Čo z toho, čo som povedal, vás konkrétne zaujalo?“

„Ach, myslím, že to o tých počítačových testovacích osobách v Dánsku.“

„Testovacích osobách počítačovej aplikácie.“ Rozhodne budem musieť urobiť nejaký rešerš. „Čo by ste chceli vedieť?“

„Neviem si predstaviť, ako ich našli. Väčšina dospelých ľudí s Aspergerovým syndrómom nevie, že ho má.“

To bola dobrá poznámka. Vypytovať sa náhodných žiadateľov by bol veľmi neefektívny spôsob, ako odhaliť syndróm, ktorý má menej než 0,3 percenta populácie.

Trúfol som si hádať. „Predpokladám, že ako predbežný filter používajú dotazník.“ Kým som stihol dopovedať vetu, v hlave mi svitlo – jasné, že nie doslova.

Dotazník! Aké jednoduché riešenie. Účelne zostavený vedecky fundovaný platný nástroj zahrňujúci najlepšiu aktuálnu skúsenosť na odfiltrovanie zlodejok času, chaotických osôb, diskriminátoriek zmrzliny, sťažovateľiek na vizuálne obťažovanie, jasnovidiiek, čitateľiek horoskopov, žien posadnutých módou, náboženských fanatičiek, vegánok, športových diváčok, kreacionistiek, fajčiarok, vedeckých analfabetiek a homeopatičiek, po ktorom v ideálnom prípade zostane perfektná partnerka alebo v reálnom prípade zvládnuteľný užší výber kandidátok.

„Don?“ ozvala sa Julie, ešte vždy na linke. „Kedy sa môžeme stretnúť?“

Veci sa zmenili. Priority sa posunuli.

„Nie je to možné,“ odvetil som. „Mám nabitý program.“

Všetok voľný čas budem potrebovať na nový projekt.

Projekt ideálna manželka.

3

KEĎ SOM DOTELEFONOVAL S JULIE, OKAMŽITE SOM SA POBRAL DO Genovej pracovne v pavilóne katedry psychológie, ale nenašiel som ho tam. Našťastie tam nebola ani jeho osobná asistentka Krásna Helena, ktorá by sa mala volať skôr Obštrukčná Helena, a tak som sa dostal ku Genovmu diáru. Zistil som, že má verejnú prednášku, ktorá sa má skončiť o 17.00, po ktorej má okno až do stretnutia o 17.30. Výborne, to sa mi hodí. Len si budem musieť skrátiť naplánované cvičenie v telocvični. Zapísal som sa do prázdnej kolónky.

Po zrýchlenom cvičení, ktoré som dosiahol tým, že som vynechal sprchovanie a prezliekanie, som zabehol k prednáškovej sále, kde som čakal pred vchodom pre zamestnancov. Hoci som ťažko dychčal od horúčavy a cvičenia, bol som plný energie, fyzicky aj duševne. Len čo moje hodinky ukázali 17.00, vošiel som dnu. Gene stál za rečníckym pultom v zatemnenej sále a stále hovoril, zrejme zabudol na čas, a odpovedal na otázku o zabezpečovaní finančných zdrojov. Súčasne so mnou prenikol do sály lúč svetla

a uvedomil som si, že oči publika sa teraz upriamili na mňa, akoby očakávali, že niečo poviem.

„Čas vypršal,“ vyhlásil som. „Mám stretnutie s Genom.“

Ludia začali hneď vstávať a v prvom rade som si všimol dekanu s tromi ďalšími formálne oblečenými ľuďmi. Usúdil som, že sú tam ako potenciálni poskytovatelia finančných prostriedkov a nie preto, že by mali práve intelektuálny záujem o tému sexuálnej príťažlivosti primátov. Gene sa stále snaží získať peniaze na výskum a dekanka sa pre chýbajúce financie ustavične vyhráža znížením stavu zamestnancov na katedrách genetiky a psychológie. Toto nie je oblasť, v ktorej by som sa angažoval.

Gene chcel prehlušiť hovor. „Myslím, že môj kolega profesor Tillman nám naznačil, že by sme mali diskusiu o financiách, ktoré sú veľmi dôležité pre našu ďalšiu prácu, odložiť na inokedy.“ Pozrel sa k dekanke a jej spoločníkom. „Ešte raz vám ďakujem za váš záujem o moju prácu a, samozrejme, aj o prácu mojich kolegov z katedry psychológie.“ Nasledoval potlesk. Zdalo sa, že môj zásah prišiel v pravý čas.

Dekanka a jej korporatívni priatelia sa prehnali popri mne. Dekanka ešte stihla povedať – iba mne: „Prepáčte, že sme zdržali vaše stretnutie, profesor Tillman. Som si istá, že peniaze zoženie niekde inde.“ Dobré sa to počúvalo, ale teraz, na moju veľkú zlosť, sa okolo Gena utvoril hlúčik. Akási žena s červenými vlasmi a niekoľkými kovovými objektmi v ušiach mu niečo hovorila. Rozprávala dosť hlasno.

„Nemôžem uveriť, že ste využili verejnú prednášku na to, aby ste presadzovali svoje záujmy.“

„Potom máte šťastie, že ste prišli. Zmenili ste jeden zo svojich názorov. A to je len prvý.“

Z tej ženy bolo cítiť istú nevraživosť, hoci Gene sa naďalej pokojne usmieval.

„Aj keby ste mali pravdu, ktorú nemáte, aký to má spoločenský dosah?“

Genova nasledujúca odpoveď ma ohromila, ani nie tak jej úmysel, ktorý mi je známy, ale jemný posun témy. Genove sociálne zručnosti sú na takom stupni, ktorý ja nikdy nedosiahnem.

„Toto mi pripadá ako debata vhodná skôr do kaviarne. Nepreberieme si to niekedy pri káve?“

„Lutujem,“ povedala. „Musím robiť výskum. Zhromažďovanie dôkazov, veď to poznáte.“

Pohol som sa, aby som sa pretlačil do skupinky, ale predbehla ma vysoká blondínka a nechcel som riskovať telesný kontakt. Hovorila s nórsym prízvukom.

„Profesor Barrow?“ povedala a myslela tým Genu. „Napriek rešpektu k vám si myslím, že priveľmi zjednodušujete feministické hľadisko.“

„Ak sa máme rozprávať o filozofii, mali by sme to robiť v kaviarni,“ odvetil Gene. „Stretnime sa u Baristu o piatej.“

Žena prikývla a pobrala sa k dverám.

Konečne sme sa mohli porozprávať.

„Aký mala prízvuk?“ spýtal sa Gene. „Švédsky?“

„Nórsky,“ opravil som ho. „Myslel som, že Nórkovi si už mal.“

Povedal som mu, že máme dohodnuté stretnutie, ale Gene sa teraz sústredil na to, aby si dal kávu s tou ženou. Väčšina živočíchov mužského pohlavia je naprogramovaná tak, že dávajú vyššiu prioritu sexu než pomoci jedincovi, s ktorým nie sú v žiadnom príbuzenskom vzťahu, a Gene mal navyše motiváciu – svoj výskumný projekt. Nemalo zmysel dohadovať sa s ním.

„Zapíš sa na najbližší voľný termín v mojom rozvrhu,“ povedal.

Krásna Helena zrejme odišla na celý deň, a tak som mal znovu prístup ku Genovmu diáru. Musel som upraviť svoj harmono-

gram, aby som sa prispôbil jeho rozvrhu a našiel čas na stretnutie. Odteraz bude mať *Projekt ideálna manželka* najvyššiu prioritu.

Nasledujúce ráno som čakal presne do 7.30 a potom som zaklopal na dvere domu Gena a Claudie. Beh na trh som pre nákupy na večeru musel preložiť už na 5.45, a to zasa znamenalo, že v predchádzajúci večer som musel ísť spať skôr, čo zasa spustilo reťazovú reakciu a musel som popresúvať ďalšie aktivity.

Kým mi ich dcéra Eugenie otvorila dvere, počul som zvuky vyjadrujúce prekvapenie. Ako zvyčajne, Eugenie bola rada, že ma vidí, a hneď ma požiadala, aby som si ju vysadil na plecia a skákal celou cestou do kuchyne. Bolo to veľmi zábavné. Napadlo mi, že by som mohol Eugenie a jej nevlastného brata Carla zaradiť medzi svojich priateľov, čím by sa ich počet zvýšil na štyroch.

Gene a Claudia práve raňajkovali a povedali mi, že ma nečakali. Poradil som Genovi, aby si dal svoj rozvrh on-line – bol by vždy informovaný o aktuálnych zmenách a ja by som sa vyhol nepríjemným stretnutiam s Krásnou Helenou. Nebol tým nadšený.

Doma som vynechal raňajky, tak som si vzal z chladničky téglík jogurtu. Sladený! Nie div, že Gene má nadváhu.

Claudia nemá nadváhu, hoci istý nárast hmotnosti som si všimol. Poukázal som na tento problém a identifikoval som jogurt ako možného vinníka.

Claudia sa ma spýtala, či sa mi páčila prednáška o Aspergerovom syndróme. Mala dojem, že prednášal Gene a ja som sa na prednáške iba zúčastnil. Opravil som jej omyl a povedal som, že táto téma ma fascinuje.

„Pripomenuli ti niekoho symptómy tejto choroby?“ spýtala sa.

Rozhodne. Takmer presne sa hodili na Lászlóa Hevesiho z katedry fyziky. Práve som sa chystal porozprávať známu historku o Lászlóovi a pyžame, keď vošiel Genov šestnásťročný syn Carl

v školskej uniforme. Šiel rovno k chladničke, akoby ju chcel otvoriť, nečakane sa obrátil a chystal sa zasadiť mi prudký úder do hlavy. Úder som zachytil a zložil som ho jemne, ale razantne na dlážku, takže videl, že som tento výsledok dosiahol skôr pákovým efektom ako silou. Vždy sa takto hráme, lenže Carl si nevšimol jogurt a teraz sme ho mali obaja na šatách.

„Nehýbte sa,“ povedala Claudia. „Prinesiem utierku.“

Utierka však nevyčistila moju košeľu poriadne. Vypratie košele si vyžaduje práčku, prací prostriedok, aviváž a nepomerne viac času.

„Požičiam si nejakú od Gena,“ povedal som a pobral som sa do ich spálne.

Keď som sa vrátil, mal som na sebe nepohodlne veľkú bielu košeľu s ozdobným volánikom vpredu, a chcel som ich zasvätiť do svojho *Projektu ideálna manželka*, ale Claudia bola zaujatá činnosťou súvisiacou s deťmi. Pocítil som frustráciu. Objednal som sa na sobotňajšiu večeru a požiadal som ich, aby si neplánovali inú tému na rozhovor.

Odklad mi vlastne prišiel vhod, pretože mi umožnil urobiť prieskum o tvorbe dotazníka, spísať zoznam žiaducích vlastností a vypracovať hrubú verziu formulára s otázkami. Všetko toto som, samozrejme, musel stihnúť popri učení, výskumných úlohách a popri stretnutí s dekankou.

V piatok dopoludnia sme mali ďalšiu nepríjemnú výmenu názorov v súvislosti s tým, že som jedného zahraničného študenta obvinil z akademickej nečestnosti. Už raz som Kevina Jüho prichytil pri podvádzaní. Keď som neskôr hodnotil jeho najnovšiu písomnú úlohu, spoznal som vetu z práce iného študenta spred troch rokov.

Vyšetovanie ukázalo, že bývalý študent bol teraz Kevinov súkromný tútor a prinajmenšom časť jeho eseje napísal namies-

to neho. Toto všetko sa odohralo pred niekoľkými týždňami. Ohlásil som túto záležitosť a očakával som, že prebehne disciplinárne konanie. Zjavne to bolo čosi komplikovanejšie.

„Situácia s Kevinom je trochu nepríjemná,“ povedala dekanica. Boli sme v jej oficiálnej pracovni a mala oblečený formálny kostým, ktorý pozostával z tmavomodrej sukne a zo saka. Podľa Gena ho nosí preto, aby v ňom pôsobila dojmom, že má väčšiu moc. Je nízka, štíhla, má približne päťdesiat rokov a je možné, že ju kostým opticky zväčšuje, hoci ja nevidím význam fyzickej dominance v akademickom prostredí.

„Toto je Kevinov tretí priestupok a podľa stanov univerzity by mal byť vylúčený zo štúdia,“ povedala.

Zdalo sa, že fakty sú jasné a ďalší postup priamočiary. Pokúsil som sa presnejšie špecifikovať nepríjemnú situáciu, o ktorej sa dekanica zmienila: „Nemáte dostatočný dôkaz? Chce podať námietku?“

„Nie, to je absolútne jasné. Prvý priestupok však bol veľmi naivný. Vyberal údaje zo zdrojovej aplikácie a vkladal ich do cieľovej aplikácie a prichytili ho pri plagiátorstve softvéru. Bol ešte len v prvom ročníku a nehovoril veľmi dobre po anglicky. A potom sú tu aj kultúrne rozdiely.“

O tomto prvom priestupku som nevedel.

„Druhý raz ste ho nahlásili, pretože si vypožičal text z málo známej práce, ktorú ste z nejakého dôvodu spoznali.“

„Správne.“

„Don, ani jeden z lektorov nie je taký... všímavý... ako vy.“

Nebolo zvykom, že by mi dekanica skladala poklony pre moju sčítanosť a horlivé plnenie povinností.

„Tieto decká platia kopu peňazí za to, aby tu mohli študovať. Sme závislí od ich poplatkov. Nechceme, aby okato kradli z internetu. No musíme si uvedomiť, že potrebujú rady a... Kevin má už

pred sebou len jeden semester. Nemôžeme ho poslať domov po tri a pol roku bez diplomu. Nerobí to dobrý dojem.“

„A keby bol študentom medicíny? Čo keby ste prišli do nemocnice a lekár, ktorý vás má operovať, podvádzal na skúškach?“

„Kevin nie je študent medicíny. A nepodvádzal na skúškach, len si trochu pomohol pri písomnej práci.“

Zdalo sa, že dekanke mi lichotila len preto, aby presadila neetické správanie. No riešenie jej dilemy bolo jednoduché. Ak nechce porušiť pravidlá, potom ich musí zmeniť. Upozornil som ju na to.

Len s ťažkosťami interpretujem jednotlivé výrazy na tvárach a ten, ktorý sa zjavil na dekankej tvári, som vôbec nepoznal. „Nemôžeme si dovoliť priznať, že povoľujeme podvádzanie.“

„Hoci to robíme?“

Po tomto stretnutí som zostal zmätený a nahnevaný. V stávke boli dôležité veci. Čo ak neuznajú náš výskum, pretože máme povesť univerzity s nízkou akademickou úrovňou? Ľudia budú umierať, pretože nebude mať kto vyvíjať nové lieky. Čo ak genetické laboratórium prijme človeka, ktorý dokončil školu pomocou podvádzania, a táto osoba sa dopustí vážnych omylov? Zdalo sa, že dekanke väčšmi záleží na renomé univerzity než na týchto závažných otázkach.

Uvažoval som, aké by to bolo, keby som mal prežiť život s dekanou. Bola to strašná predstava. Zásadným problémom bola jej posadnutosť imidžom. Môj dotazník nemilosrdne odfiltruje ženy, ktorých hlavnou starosťou je vytváranie imidžu.

4

GENE OTVORIL DVERE S POHÁROM ČERVENÉHO VÍNA V RUKE. ZAPARKOVAL SOM SVOJ BICYKEL V ICH HALE, VZAL SOM SI RUKSAK, VYHLÁDAL SOM FASCIKEL S *Projektom ideálna manželka* a vytiahol som Genovu kópiu návrhu. Zredukoval som ju na tridsaťdva strán.

„Len pokoj, Don, času máme dosť,“ povedal. „Dáme si civilizovanú večeru a potom sa budeme venovať dotazníku. Ak chceš randiť, potrebuješ tréning v stolovaní.“

Samozrejme, mal pravdu. Claudia je výborná kuchárka a Gene má obrovskú zbierku vín, zoradených podľa oblastí, ročníka a výrobcu. Išli sme do jeho „pivnice“, hoci sa nenachádza pod zemou, aby mi ukázal svoje najnovšie prírastky, a vybrali sme druhú fľašu. Jedli sme spolu s Eugenie a Carlom a podarilo sa mi vyhnúť bežnej konverzácii pri stole tým, že som sa hral pamäťovú hru s Eugenie. Všimla si môj fascikel označený *Projekt ideálna manželka*, ktorý som položil na stôl hneď, ako som dojedol dezert.

„Ideš sa ženiť, Don?“ spýtala sa.

„Správne.“

„S kým?“

Chcel som jej to vysvetliť, ale Claudia poslala Eugenie a Carla do ich izieb – dobré rozhodnutie, keďže nemali potrebnú kvalifikáciu odborne prispieť do debaty.

Podal som dotazníky Claudii a Genovi. Gene každému nalial portské. Vysvetlil som, že som sa pridržiaval najlepšej praxe pri tvorbe dotazníka a použil som otázky s možnosťou voľby, otázky s voľnou tvorbou odpovede, otázky zisťujúce tzv. faktor lži a projektívne otázky zastierajúce pravý dôvod, pre ktorý sa otázka kladie.

Claudia ma požiadala, aby som uviedol príklad na poslednú možnosť.

„Tridsiata piata otázka: *Jedávate ľadvinky?* Správna odpoveď je *c – občas*. Ide o testovanie problémov s jedlom. Ak sa spýtate na obľúbené jedlo priamo, odpovede sú *Jem všetko* a potom zistíte, že sú vegetariánky.“

Uvedomujem si, že v prospech vegetariánstva hovoria mnohé argumenty. No keďže ja jem mäso, myslím si, že by bolo výhodné, keby ho jedla aj moja partnerka. Zdalo sa mi logické špecifikovať ideálne riešenie v ranom štádiu, a ak to bude potrebné, neskôr zrevidovať dotazník.

Claudia s Genom čítali.

Claudia povedala: „Pokiaľ ide o príchod na schôdzku, predpokladám odpoveď *b – trochu skôr*.“

Toto bolo očividne nesprávne a poukázalo na to, že hoci je Claudia dobrá priateľka, ako moja partnerka by bola nevhodná.

„Správna odpoveď je *c – načas*,“ odvetil som. „Notorické chodenie príliš skoro je kumulatívne závažná strata času.“

„Ja by som pripustila *trochu skôr*,“ namietla Claudia. „Možno sa bude veľmi snažiť. To nie je zlé.“

Zaujímavý názor. Urobil som si poznámku, že o tom ešte považujem, no zdôraznil som, že *d* – trochu neskôr a *e* – veľmi neskoro sú rozhodne neprijateľné.

„Myslím, že ak žena o sebe povie, že je vynikajúca kuchárka, je trochu namyslená,“ pokračovala Claudia. „Stačí, ak sa spýtaš, či rada varí. Dodaj, že aj ty rád varíš.“

Presne takúto spätnú väzbu som potreboval – jemné odtienky významov, ktoré si neuvedomujem. Napadlo mi, že ak respondentka bude niekto podobný mne, nepostrehne rozdiel, no požadovať, aby aj mojej potenciálnej partnerke táto schopnosť chýbala, by nebolo rozumné.

„Nijaké šperky, nijaký mejkap?“ spýtala sa Claudia, správne predvídajúc odpovede na dve otázky, ktoré vo mne vyprovokovalo nedávne stretnutie s dekanou.

„Nosenie šperkov nie je len o zovňajšku,“ povedala. „Ak chceš ponechať túto otázku, vynechaj šperky a nechaj mejkap. Alebo sa spýtaj, či ich nosí každý deň.“

„Výška, hmotnosť a index telesnej hmotnosti.“ Gene sa ponáhľal ďalej. „Nemôžeš si to vypočítať aj sám?“

„To je zámer tejto otázky,“ vysvetlil som. „Zistiť, či majú základy matematiky. Rozhodne nechcem partnerku, ktorá je matematický analfabet.“

„Predpokladal som, že budeš chcieť mať predstavu, ako vyzerajú,“ pokračoval Gene.

„Je tam otázka o fyzickej zdatnosti.“

„Ja som mal na mysli sex,“ namietol Gene.

„Len tak pre zmenu,“ poznamenala Claudia. Zvláštna poznámka, keďže Gene hovorí o sexe nepretržite. Jeho pripomienka však bola namieste.

„Pridám otázku o HIV a herpese.“

„Moment,“ zasiahla Claudia „začínaš byť príliš prierberčivý.“

Vysvetľoval som jej, že nevyliciteľná pohlavne prenosná choroba je vážny nedostatok, ale prerušila ma: „Vo všetkom.“

Jej postoj som plne chápal. No cieľom mojej stratégie bolo zminimalizovať možnosť, že sa dopustím základnej chyby a budem strácať čas nevhodným výberom. To však nevyhnutne zvyšovalo riziko, že urobím ďalšiu chybu – že odmietnem vhodnú osobu. No toto riziko bolo prijateľné, pretože som mal do činenia s veľmi veľkou populačnou vzorkou.

Opäť sa ozval Gene: „Nefajčiarka, správne. Aká je správna odpoveď o pití alkoholických nápojov?“

„Nula.“

„Spomal. Ty predsa piješ.“ Ukázal na môj pohár portského, ktorý mi dolial doplna len pred niekoľkými minútami. „A dost veľa.“

Vysvetlil som, že od projektu očakávam isté pokroky aj zo svojej strany.

Takto sme pokračovali a dostal som skvelú spätnú väzbu. Skutočne som mal pocit, že dotazník je teraz menej diskriminujúci, a bol som presvedčený, že som vylúčil väčšinu, ak nie všetky ženy, ktoré mi robili v minulosti problémy. Žena s marhuľovou zmrzlinou by pohorela najmenej v piatich otázkach.

Mal som v pláne dať si inzerát na tradičných zoznamovacích stránkach, ale okrem zaslania zvyčajných nedostatočných a diskriminujúcich informácií o výške, profesii a o tom, či mám rád dlhé prechádzky po pláži, som chcel poskytnúť aj odkaz na svoj dotazník.

Gene s Claudiou mi navrhli podniknúť aj niekoľko osobných stretnutí, aby som si precvičil sociálne zručnosti. Overiť si dotazník v praxi by mohlo byť prínosné a tak, popri čakaní na nejaké odpovede cez internet, som si vytlačil niekoľko dotazníkov a vrátil som sa k procesu randenia, ktorý som už považoval za uzavretý.

Začal som tým, že som sa zaregistroval na zoznamovacom portáli *Stôl pre ôsmich*, ktorý spravovala istá komerčná zoznamovacia agentúra. Po nepochybne nesprávnom predbežnom procese párovania dvojíc, založenom na evidentne nedostatočných informáciách, štyri ženy a štyria muži vrátane mňa dostali inštrukcie, aby sa dostavili do reštaurácie v meste, kde nám rezervovali stôl. Zbalil som si štyri dotazníky a dorazil som na miesto presne o 20.00. *Bola tam iba jedna žena!* Ďalšie tri prišli neskoro. Bolo to ohromujúce overenie výhod, ktoré prináša práca v teréne. Tieto ženy mohli pokojne odpovedať *b – trochu skôr* alebo *c – načas*, ale ich skutočné správanie poukázalo na neplatnosť takej odpovede. Rozhodol som sa, že dočasne uznám odpoveď *d – trochu neskôr*, vychádzajúc z predpokladu, že jedna skúsenosť ešte nemusí byť typická pre ich celkové správanie. V duchu som počul, ako mi Claudia hovorí: „Don, každý občas mešká.“

Pri stole sedeli aj dvaja muži. Podali sme si ruky. Napadlo mi, že je to ako úklon pred zápasom v bojových umeniach.

Odhadol som svojich súperov. Muž, ktorý sa predstavil ako Craig, bol približne rovnako starý ako ja, ale mal nadváhu a obliekol si pritesnú bielu košeľu. Mal fúziky a veľmi zle udržiavaný chrup. Druhý muž, Danny, bol pravdepodobne o niekoľko rokov mladší ako ja a zdalo sa, že je zdravý. Dal si biele tričko. Mal potetované ramená a na čiernych vlasoch nejaký druh kozmetického prípravku.

Žena, ktorá prišla načas, sa volala Olivia a spočiatku (celkom logicky) venovala pozornosť trom mužom. Povedala nám, že je antropologička. Danny si to zamenil s archeologičkou a potom Craig utrúsil rasistickú poznámku o pygmejoch. Bolo zrejmé, a to dokonca aj mne, že na Oliviu ich reakcie nezapôsobili, a ja som si

vychutnával zriedkavý pocit, že nie som tým sociálne najmenej zručným človekom v miestnosti. Olivia sa obrátila ku mne a práve som jej odpovedal na otázku, aké mám zamestnanie, keď nás prerušil príchod štvrtého muža a dvoch žien – Gerry bol právnik, Sharon a Maria – jedna účtovníčka a druhá zdravotná sestra. Bol horúci večer a Maria si zvolila šaty, ktoré jej poskytovali dvojnásobnú výhodu – chladivosť a možnosť neskrývane odhaľovať sexuálne prednosti. Sharon mala na sebe bežné oblečenie do práce pozostávajúce zo saka a z nohavíc. Odhadol som, že majú približne toľko rokov ako ja.

Olivia obnovila konverzáciu so mnou, zatiaľ čo ostatní sa zhovárali o triviálnostiach – mimoriadna strata času, keď ide o dôležité životné rozhodnutie. Na Claudiinu radu som sa naučil dotazník na spamäť. Nazdávala sa, že kladenie otázok priamo z papiera by mohlo vytvoriť nesprávnu „dynamiku“, a preto by som ich mal jemne zakomponovať do rozhovoru. Jemnosťky, pripomenul som jej, nie sú moja silná stránka. Navrhla mi, aby som sa nepýtal na pohlavne prenosné choroby a aby som si urobil vlastný odhad hmotnosti, výšky a indexu telesnej hmotnosti. Oliviiho BMI som odhadol na devätnásť: štíhla, bez príznakov anorexie. U Sharon, účtovníčky, som ho odhadol na dvadsaťtri a u Marie, zdravotnej sestry, na dvadsaťosem. Odporúčané zdravé maximum je dvadsaťpäť.

Pred priamou otázkou týkajúcou sa IQ som uprednostnil odhad, ktorý som si spravil na základe Oliviiých odpovedí na otázky o historickom dosahu slabej odolnosti domorodého obyvateľstva Južnej Ameriky proti syfilisu. Debata bola vzrušujúca a mal som pocit, že táto téma mi dovoľí nebadane prejsť na otázku o pohlavne prenosných chorobách. Jej IQ rozhodne prevyšovalo požadované minimum. Právnik Gerry pripojil niekoľko poznámok, ktoré podľa mňa myslel skôr zo žartu, ale napokon sme pokračovali bez prerušovania.

V tejto chvíli sa zjavila štvrtá žena, meškala dvadsaťosem minút. Odviedla Oliviiu pozornosť a ja som využil príležitosť a získané informácie som si poznačil do troch dotazníkov (z celkového počtu štyri), ktoré som mal položené na kolenách. Kvôli poslednej dáme som nemrhal papierom, pretože oznámila, že chodí „vždy neskoro“. Zdalo sa, že to neznepokojovalo Gerryho, právnika, ktorý si asi všetko účtuje v šesťminútových intervaloch, a dalo by sa čakať, že čas bude považovať za niečo vzácne. Podľa všetkého si viac cenil sex a jeho konverzácia sa začala podobáť na Genovu.

Po príchode meškajúcej ženy priniesol čašník jedálne lístky. Olivia prebehla očami po svojom lístku a spýtala sa: „Tekvicová polievka je pripravená zo zeleninových prísad?“

Odpoveď som už nepočul. Jej otázka mi poskytla kľúčovú informáciu. Vegetariánka.

Pravdepodobne si všimla sklamanie na mojej tvári. „Som hinduistka.“

Sám som podľa sári a fyzických znakov usúdil, že Olivia je pravdepodobne Indka. Nebol som si však istý, či sa výraz hinduistka vzťahuje na úprimné vyznanie náboženskej viery, alebo poukazuje na kultúrne dedičstvo. Už v minulosti som bol neraz karhaný za to, že som nebol schopný rozlíšiť jedno od druhého.

„Máte rada zmrzlinu?“ spýtal som sa. Po výroku o vegetariánstve sa mi zdala táto otázka primeraná. Veľmi šikovné.

„Ach, áno. Nie som vegánka. Iba ak nie je pripravená z vajok.“ Toto neveštilo nič dobré.

„Máte obľúbenú príchuť?“

„Pistáciová. Určite pistáciová.“ Usmiala sa.

Maria a Danny vyšli von na cigaretu. Vylúčil som tak tri ženy vrátane tej oneskorenej, a moja úloha bola takmer splnená.

Priniesli mi teľací mozoček. Jednu časť som rozkrojil napoly a odhalil som vnútornú štruktúru. Poklepal som po pleci Sharon,

ktorá bola zaujatá rozhovorom s Craigom, rasistom, a ukázal som jej ho. „Máte rada mozoček?“

Štyri odpísané, úloha dokončená. Pokračoval som v konverzácii s Oliviou, ktorá bola výbornou spoločníčkou, a po tom, čo ostatní vo dvojiciach odišli, som dokonca objednal ešte jeden drink. Zhovárali sme sa, kým sme nezostali ako poslední hostia v reštaurácii. Zatiaľ čo som vkladal dotazníky do batoha, Olivia mi dala na seba kontakt, ktorý som si zo slušnosti zapísal. Potom sme išli každý po svojom.

Cestou domov na bicykli som uvažoval o večere. Bola to strašne neefektívna metóda výberu partnera, ale ukázalo sa, že dotazník má nesporný význam. Bez otázok, ku ktorým ma podnietil, by som sa nepochybne pokúsil dať si druhé rande s Oliviou, lebo bola zaujímavá a milá. Možno by sme si dali aj tretie, štvrté a piate rande, a jedného dňa, keby všetky zákusky v reštaurácii obsahovali vajcia, by sme možno prešli k stánku so zmrzlinou a zistili by sme, že nemajú pistáciovú zmrzlinu bez vajec. Je vždy lepšie zistiť to skôr, ako by sme urobili nejakú investíciu do vzťahu.

5

STÁL SOM PRED VCHODOM DO PREDMESTSKÉHO DOMU, KTORÝ MI pripomínal tehľou obloženú rezidenciu mojich rodičov v Sheppar-tone. Rozhodol som sa, že už nikdy nepôjdem na žiadnu single párty, ale dotazník mi pomáhal vyhnúť sa utrpeniu z neformálnej sociálnej interakcie s neznámymi ľuďmi.

Len čo prišli ženské účastníčky, každej som dal dotazník, aby ho vyplnila, keď sa jej to bude hodiť, a aby mi ho vrátila buď na párty, alebo poslala e-mailom. Hostiteľka ma na začiatku pozvala, aby som sa pripojil ku skupine v obývačke, ale keď som jej vysvetlil svoju stratégiu, nechala ma na pokoji. Po dvoch hodinách sa z obývačky vynorila asi tridsaťpäťročná žena, odhadované BMI dvadsaťjeden, v jednej ruke držala dva poháre šumivého vína, v druhej mala dotazník.

Podala mi pohár. „Predpokladala som, že budete smädný,“ povedala s príťažlivým francúzskym prízvukom.

Nebol som smädný, ale potešilo ma, že mi ponúkla alkohol. Rozhodol som sa, že sa alkoholu nevzdám, kým nenájdem absti-

nantku. Po krátkej sebaanalýze som usúdil, že *c – mierne* je prijateľná odpoveď na otázku týkajúcu sa konzumovania alkoholu, a poznamenal som si, že mám aktualizovať dotazník.

„Ďakujem.“ Dúfal som, že mi odovzdá dotazník a že to bude znamenať koniec môjho hľadania, hoci to bolo veľmi nepravdepodobné. Bola mimoriadne príťažlivá a jej gesto s vínom naznačovalo vysoký stupeň ohľaduplnosti, ktorý neprejavila nijaká iná návštevníčka ani samotná hostiteľka.

„Vy ste výskumný pracovník, ak sa nemýlim,“ poklopkala po dotazníku.

„Správne.“

„Aj ja,“ povedala. „Dnes večer tu nie je veľa akademikov.“ Hoci je nebezpečné robiť závery vychádzajúce zo správania a z témy rozhovoru, naše hodnotenia návštevníkov sa zhodovali.

„Volám sa Fabienne,“ povedala a podala mi voľnú ruku, ktorú som potriasol, starostlivo dbajúc na odporúčanú silu stisku. „To víno je hrozné, však?“

Súhlasil som. Bolo to perlivé sladké víno prijateľné len pre obsah alkoholu.

„Nemali by sme ísť k baru a vybrať si niečo lepšie?“ navrhla.

Pokrútil som hlavou. Biedna kvalita vína bola mrzutá, ale nie kritická.

Fabienne sa zhlboka nadýchla. „Počúvajte. Vypila som dva poháre vína, sex som nemala šesť týždňov a radšej budem čakať ďalších šesť, než by som mala vyskúšať niekoho iného na tomto mieste. Takže, môžem vám kúpiť drink?“

Bola to veľmi milá ponuka. No ešte bolo priskoro. Poznamenal som: „Majú prísť ďalší hostia. Ak počkáte, možno nájdete niekoho vhodného.“

Fabienne mi podala svoj dotazník a povedala: „Predpokladám, že víťazky budete informovať v príhodnom čase.“

Odvetil som, že určite. Keď odišla, rýchlo som prebehol jej dotazník. Ako som predpokladal, vo veľkom počte položiek neuspela. Bolo to pre mňa sklamanie.

Zostávala mi posledná možnosť mimo internetu, a to rýchle rande, čiže niekoľko po sebe nasledujúcich schôdzok počas jedného večera – spôsob, ktorý som ešte nikdy nevyskúšal.

Miestom konania bola banketová sála v hoteli. Na moje naliehanie usporiadateľ oznámil *skutočný* čas začiatku a ja som čakal v bare, aby som sa vyhol zbytočným interakciám. Keď som sa vrátil, sadol som si na posledné voľné miesto za dlhým stolom naproti osobe so štítkom Frances. Asi päťdesiatnička, BMI približne dvadsaťosem, nekonvenčne atraktívna.

Usporiadateľ zazvonil zvoncom a moje tri minúty s Frances sa začali.

Vytiahol som dotazník a načarbal som jej meno – za týchto okolností som nemal čas na jemné zdvorilosti.

„Otázky som zoradil tak, aby som dosiahol najvyššiu rýchlosť pri vylučovaní,“ vysvetlil som. „Som si istý, že väčšinu žien môžem vyradiť za necelých štyridsať sekúnd. Potom si môžete vybrať tému, o ktorej sa budeme rozprávať vo zvyšnom čase.“

„Potom to už nebude mať význam,“ namietla. „Budem vyradená.“

„Iba ako potenciálna partnerka. Môžeme sa predsa ešte zaujímať o porozprávanie.“

„... už však ako vyradená.“

Prikývol som. „Fajčíte?“

„Občas.“

Odložil som dotazník.

„Výborne.“ Bol som rád, že moje poradie otázok tak dobre fungovalo. Mohli sme strácať čas zhováraním sa o príchutiach zmrzliny a o mejkape a napokon by som zistil, že fajčí. Nemusím ani pripomínať, že o fajčení sa nedalo diskutovať. „Nemám ďalšie otázky. O čom by ste sa chceli rozprávať?“

Na moje veľké sklamanie po tom, čo som sa rozhodol, že sa k sebe nehodíme, Frances stratila záujem o ďalší rozhovor. Toto sa napokon stalo pravidlom aj po zvyšok večera.

Tieto osobné stretnutia boli, samozrejme, nepodstatné. Spoliehal som sa na internet a čoskoro po mojom zaslaní sa mi začali hrnúť vyplnené dotazníky. Rezervoval som si kontrolné stretnutie s Genom v mojej pracovni.

„Koľko odpovedí?“ spýtal sa.

„Dvestosedemdesiatdeväť.“

Skutočne to naňho urobilo dojem. Nepriznal som, že kvalita odpovedí sa veľmi líšila a veľa dotazníkov prišlo len čiastočne vyplnených.

„Nijaké fotky?“

Mnohé ženy priložili fotky, ale uložil som si ich do extra databázy, aby som mal miesto na dôležitejšie dáta.

„Pozrime sa na fotky,“ navrhol Gene.

Zmenil som nastavenie, aby sme si mohli pozrieť fotografie. Gene niektoré z nich prebehol pohľadom a potom dvakrát klikol na jednu snímku. Výsledok bol pôsobivý. Zdalo sa, že ju schvaľuje, ale rýchla kontrola údajov ukázala, že kandidátka je absolútne nevhodná. Chytil som myš a vymazal som ju. Gene zaprotestoval.

„Hej, hej! Čo robíš?“

„Zaujímam sa o astrológiu a homeopatiu. A nesprávne si vyrátala BMI.“

„Aký bol?“

„Dvadsaťtri celých päť.“

„Pekné. Mohol by si ju vrátiť?“

„Je absolútne nevhodná.“

„Koľko z nich je vhodných?“ spýtal sa Gene a konečne prešiel k veci.

„Ani jedna, zatiaľ. Dotazník je vynikajúci filter.“

„Nezdá sa ti, že si postavil latku privysoko?“

Vysvetlil som mu, že zbieram údaje na podporu najdôležitejšieho rozhodnutia vo svojom živote. Kompromis by bol absolútne nevhodný.

„Vždy musíš robiť kompromisy,“ namietol Gene. Neuveriteľné stanovisko a v jeho prípade absolútne nepravdivé.

„Ty si si našiel dokonalú manželku. Veľmi inteligentnú, neuveriteľne krásnu a ešte ti aj dovolí spať s inými ženami.“

Gene mi navrhol, aby som Claudii k jej tolerancii osobne neblahoželal, a požiadal ma, aby som zopakoval, koľko vyplnených dotazníkov som dostal. Skutočný počet bol vyšší ako počet, ktorý som mu uviedol, pretože som nezarátal vytlačené dotazníky. Tristoštyri.

„Daj mi tvoj zoznam,“ povedal Gene. „Niekoľko ti ich vyberiem.“

„Ani jedna nespĺňa požiadavky. Všetky majú nejaké nedostatky.“

„Považuj to za tréning.“

V niečom mal pravdu. Niekoľko ráz som si spomenul na Oliviu, indickú antropologičku, a zvažoval som dôsledky života s hinduistickou vegetariánkou so silnou zmrzlinovou preferenciou. Len to, že som si pripomínal, že musím počkať, kým nenáj-

dem dokonaly náprotivok, mi zabránilo, aby som ju kontaktoval. Dokonca som si znovu prekontroloval dotazník od Fabienne, výskumníčky trpiacej nedostatkom sexu.

Pracovný hárok som poslal Genovi e-mailom.

„Nijaké fajčiarky.“

„Dobre,“ súhlasil Gene. „No musíš ich pozvať na rande. Na večeru. Do poriadnej reštaurácie.“

Gene pravdepodobne vedel, že tento návrh ma nijako nenadchýna. Šikovne vyriešil tento problém tým, že navrhol ešte menej prijateľnú alternatívu.

„Ešte je tu aj fakultný ples.“

„Reštaurácia.“

Gene sa usmial, akoby chcel nahradiť môj nedostatok nadšenia. „Je to ľahké. Čo keby sme dnes išli na večeru? Zopakuj to po mne.“

„Čo keby sme dnes išli na večeru?“ zopakoval som.

„Vidíš, nebolo to ťažké. Hovor len pozitívne poznámky o ich zovňajšku. Zaplať za jedlo. Nespomínaj sex.“ Gene prešiel k dverám a obrátil sa. „A čo tie papierové dotazníky?“

Dal som mu dotazníky zo *Stola pre ôsmich*, z párty pre singles a na jeho naliehanie aj čiastočne vyplnené dotazníky z rýchleho rande. Teraz to už bolo mimo mňa.

6

ASI DVE HODINY PO TOM, ČO GENE ODIŠIEL Z MOJEJ PRACOVNE s vyplnenými dotazníkmi *Projektu ideálna manželka*, niekto zaklopal na dvere. Hodnotil som eseje študentov, činnosť, ktorá nie je zakázaná, ale mám podozrenie, či to nie je len preto, lebo nikto nevie, že to robím. Bola to súčasť projektu na zníženie námahy pri vyhodnocovaní tým, že som hľadal ľahko merateľné parametre, ako sú zaradenie obsahu alebo vytlačená či rukou napísaná prvá stránka, čo sú faktory, ktoré môžu poskytnúť rovnako dobrý ukazovateľ kvality ako zdĺhavý proces čítania celej práce.

Keď sa dvere otvorili, zasunul som eseje pod stôl a zdvihol som oči k neznámej žene, ktorá stála na prahu. Odhadol som jej vek na tridsať a jej index telesnej hmotnosti na dvadsať.

„Profesor Tillman?“

Keďže mám na dverách tabuľku s menom, nebola to zvlášť bystrá otázka.

„Správne.“

„Profesor Barrow mi navrhol, aby som za vami prišla.“